

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **I.**, bývajúceho v H., v dovolacom konaní zastúpeného J., advokátom so sídlom v H., proti žalovanej **P.**, so sídlom v B. o **určenie neplatnosti odstúpenia od zmluvy**, vedenej na Okresnom súde Bratislava II pod sp. zn. 8 C 148/2008, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 18. decembra 2012 sp. zn. 8 Co 1/2011, takto

r o z h o d o l :

Rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 18. decembra 2012 sp. zn. 8 Co 1/2011 **zrušuje** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Bratislava II rozsudkom z 13. októbra 2010 č.k. 8 C 148/2008 -89 určil, že odstúpenie od zmluvy o obchodnom zastúpení a jej dodatkov uzavreté 12.2.2007, vykonané listom odporcu zo 6.3.2007, doručené navrhovateľovi 8.3.2007 a ukončenie zmluvného vzťahu odstúpením od zmluvy o obchodnom zastúpení uzavretej dňa 12.2.2007, vykonané listom odporcu z 20.3.2007, ktoré bolo navrhovateľovi doručené 22.3.2007, sú neplatné a rozhodol o náhrade trov konania. Vychádzal zo zistenia, že žalobca uzatvoril so žalovanou dňa 12.2.2007 Zmluvu o obchodnom zastúpení (ďalej len „zmluva“), že žalobcovi bolo dňa 8.3.2007 doručené odstúpenie od zmluvy z dôvodu porušenia jej čl. VII ods. 8, že následne po písomnom vyslovení nesúhlasu žalovaná doručila žalobcovi dňa 22.3.2007 písomné „ukončenie zmluvného vzťahu odstúpením od zmluvy“, ktoré odôvodnila vznesením obvinenia žalobcovi uznesením vyšetrovateľa Okresného riaditeľstva PZ v Rimavskej Sobote z 30.11.02006, ktoré konanie považovala za porušenie zmluvy s jej právom od zmluvy odstúpiť v zmysle čl. VII. ods. 8 a že žalobca písomne namietal aj platnosť tohto právneho úkonu (konania označeného v odstúpení od zmluvy sa nedopustil). K naliehavému právnomu záujmu žalobcu na požadovanom určení (§ 80 písm. c/ O.s.p.) uviedol, že táto procesná podmienka je splnená, lebo od požadovaného určenia závisí režim odstupného. Na základe výsledkov vykonaného dokazovania dospel k záveru, že tzv. druhé odstúpenie od zmluvy doručené žalobcovi 22.3.2007 je neplatné z dôvodu „už predchádzajúceho doručenia odstúpenia od zmluvy z toho istého titulu a skutkového základu“. Vychádzal pritom z úvahy, podľa ktorej zmena tohto jednostranného právneho úkonu je možná najneskôr do doručenia

pôvodného úkonu, čo sa v danom prípade nestalo (posudzované ako jeden právny úkon) a druhé odstúpenie od zmluvy bez odvolania prvého a súhlasu druhej strany s takýmto odvolaním, je neplatné (posudzované ako dva samostatné právne úkony). Odstúpenie od zmluvy doručené žalobcovi 8.3.2007 považoval za neplatné stotožňujúc sa s argumentáciou žalobcu, podľa ktorej v čase uzatvorenia zmluvy mal žalovaný vedomosť o naplnení dôvodu pre odstúpenie (jeho splnomocnený zástupca bol o obvinení žalobcu informovaný vyšetrovateľom pred jej uzatvorením) a keďže ho nepoužil a uzavrel nový zmluvný vzťah, na tento dôvod pre novú úpravu ich obchodného vzťahu „rezignoval“ (nemohol ho ako dôvod odstúpenia od zmluvy platne použiť). Námietku formálnych nedostatkov tohto právneho úkonu vyhodnotil ako nedôvodnú, lebo obsah odstúpenia zodpovedá určitej právnej úkonu a vôľa žalovanej, čo týmto úkonom sledovala bola žalobcovi, ktorý mal vedomosť o svojom trestnom stíhaní, zrejme. Právne vec posúdil podľa ustanovení § 344, § 652 ods. 1 a § 669a Obchodného zákonníka.

Krajský súd v Bratislave rozsudkom z 18. decembra 2012 sp. zn. 8 Co 1/2011 na odvolanie žalovanej rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že návrh žalobcu zamietol a žalovanej nepriznal náhradu trov prvostupňového ani odvolacieho konania. V odôvodnení rozhodnutia uviedol, že v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p. predpokladom úspešnosti určovacej žaloby a základnou podmienkou prípustnosti vecného prejednávania žaloby je existencia naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení, pričom povinnosť preukázať, že v čase rozhodovania je daný naliehavý právny záujem, zaťažuje žalobcu. Žalobca má na určení naliehavý právny záujem najmä vtedy, ak by bez tohto určenia bolo ohrozené jeho právo alebo by sa stalo jeho právne postavenie neistým a výrok súdu o určení toto ohrozenie, neistotu alebo neurčitosť v právnom postavení žalobcu odstraňuje bez toho, aby ukladal nejaké povinnosti. Určovacia žaloba má teda preventívnu povahu a má za účel poskytnúť ochranu právnomu postaveniu žalobcu skôr, než dôjde k porušeniu právneho stavu alebo práva. V zásade teda platí, že možnosť žaloby na plnenie spravidla vylučuje právny záujem na určovacej žalobe. Ak sa však určovacou žalobou vytvorí pevný základ pre právne vzťahy medzi účastníkmi sporu a môže sa ňou predísť žalobe na plnenie, môže byť naliehavý právny záujem na určení daný aj vtedy, ak možno žalovať o splnenie povinnosti. Odvolací súd v danej veci vychádzajúc z tvrdení žalobcu, ktorý svoje právne postavenie v zmluvnom vzťahu so žalovanou považoval za neisté v súvislosti s možným uplatnením práva na náhradu škody usúdil, že žalobca má záujem domáhať sa finančného plnenia z dôvodu porušenia jeho práva. Dospel preto k záveru, že právnym prostriedkom ochrany jeho práva nemôže byť určovacia žaloba, ale žaloba na plnenie, v ktorom konaní môže súd otázku platnosti odstúpenia od zmluvy posúdiť ako predbežnú. Žalobcom považované neisté uplatnenie jeho práva na náhradu škody, nemožno podľa odvolacieho súdu považovať za taký stav objektívnej právnej neistoty, ktorý by zakladal naliehavý právny záujem žalobcu na požadovanom určení. Súd prvého stupňa preto otázku existencie naliehavého právneho záujmu nesprávne posúdil, z ktorého dôvodu jeho rozsudok podľa § 220 O.s.p. zmenil a žalobu zamietol. Rozhodnutie o trovách konania odôvodnil s poukazom na ustanovenie § 224 ods. 1 O.s.p. v spojení s § 142 ods. 1 O.s.p.

Proti tomuto rozsudku krajského súdu podal včas dovolanie žalobca. Navrhol, aby dovolací súd rozhodnutie odvolacieho súdu zmenil tak, že rozsudok okresného súdu potvrdí;

alternatívne navrhol rozsudok krajského súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. Vytýkal odvolaciemu súdu, že nedodržel zásadu ústnosti a bezprostrednosti súdneho konania, hoci vec po právnej stránke posúdil inak, než súd prvého stupňa. Uviedol, že ak sa súd prvého stupňa zaoberal meritom veci, otázku jeho naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení vyriešil kladne. Žalovaná v priebehu celého konania jeho naliehavý právny záujem nespochybňovala a teda uznala, z ktorého postoja možno vyvodit', že rozhodnutím súdu o jeho určovacej žalobe má byť daný právny základ pre to, aby nebolo potrebné podávať žaloby na plnenie. Odvolací súd však v dôvodoch rozhodnutia bližšie nevysvetlil, prečo v jeho prípade nie je daný naliehavý právny záujem na vytvorení pevného základu pre právne vzťahy medzi účastníkmi. Nadalej tvrdil, že práve určovací výrok odstraňuje v jeho prípade stav právnej neistoty vo vzťahu k žalovanej, keďže zmluva je uzavretá na dobu neurčitú a on má stále záujem pre žalovanú ako obchodný zástupca pracovať. Bez rozhodnutia o určovacej žalobe nemá možnosť zabezpečiť plnenie povinností žalovanej zo zmluvy. To jednoznačne potvrdzuje jeho tvrdenie, že určovací výrok by vytvoril pevný základ pre právne vzťahy medzi účastníkmi a možnosť urovnania veci bez toho, aby bolo potrebné podávať žalobu na splnenie povinnosti. Považoval preto rozhodnutie odvolacieho súdu za nesprávne, spočívajúce na nesprávnom právnom posúdení veci.

Žalovaná vo vyjadrení k dovolaniu uviedla, že súhlasí s rozsudkom krajského súdu a navrhuje dovolanie žalobcu zamietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods.1 O.s.p.), po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania, ktorý je zastúpený advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania preskúmal napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu v rozsahu vyplývajúcom z § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že dovolanie žalobcu je dôvodné.

Dovolateľ v dovolaní predovšetkým namietal, že záver odvolacieho súdu o nedostatku jeho naliehavého právneho záujmu na určovacej žalobe, ktorou sa domáhal neplatnosti jednostranných právnych úkonov odstúpenia od zmluvy urobených žalovanou, vychádza z nesprávneho právneho posúdenia tejto otázky. Uplatňuje teda dovolací dôvod podľa ustanovenia § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.

Odvolací súd svoj záver, podľa ktorého žalobca nemá naliehavý právny záujem na požadovanom určení odôvodnil tým, že žalobca ochranu svojho práva mohol dosiahnuť žalobou na plnenie, v ktorom konaní súd mohol otázku platnosti odstúpenia od právnych úkonov vyriešiť ako otázku predbežnú.

Dovolací súd v danom prípade nepovažuje tento právny názor odvolacieho súdu za správny.

Najvyšší súd Slovenskej republiky už v rozhodnutí uverejnenom v časopise Zo súdnej praxe pod č. 40, ročník 1996, zošit 4 (predmetom konania bola žaloba o určenie platnosti odstúpenia od zmluvy) k otázke naliehavého právneho záujmu vyslovil právny názor, podľa

ktorého zásadne síce platí, že možnosť žaloby na plnenie spravidla vylučuje právny záujem na žalobe určovacej; tento predpoklad však nemožno chápať všeobecne. Ak žalobca môže preukázať, že má právny záujem na tom, aby rozhodnutím súdu bolo určené určité právo alebo právny pomer napriek tomu, že by mohol žalovať priamo na plnenie, nemožno mu určovaciu žalobu odoprieť. Za nedovolenú - pri možnosti žaloby na plnenie - možno považovať určovaciu žalobu len tam, kde by neslúžila potrebám praktického života, ale viedla by len k zbytočnému rozmnožovaniu sporov. Ak sa určovacou žalobou vytvorí pevný právny základ pre právne vzťahy účastníkov a predíde sa tak prípadne ďalším sporom o plnenie alebo ak žalobou na plnenie nemožno riešiť celý obsah a dosah sporného právneho vzťahu alebo práva, treba pripustiť určovaciu žalobu aj napriek tomu, že je možná i žaloba na plnenie.

V danej veci je z obsahu spisu nesporné, že žalovaná doručila žalobcovi opakovane listy zo 6.3.2007 a z 20.3.2007, ktorých obsahom bol jej prejav vôle smerujúci k odstúpeniu od Zmluvy o obchodnom zastúpení, že žalobca vyjadril v listoch adresovaných žalovanej (viď č.l. 5 a 14 spisu) nesúhlas s odstúpením od zmluvy (považoval odstúpenie za neplatné), na ktoré reagovala žalovaná listom z 11.4.2007, v ktorom trvala na tom, že zmluvný vzťah uzavretý medzi ňou a žalobcom skončil ku dňu doručenia odstúpenia od zmluvy, t.j. k 22.3.2007. Na ďalšie listy žalobcu (z 19.6.2007 a zo 17.9.2007), v ktorých žalobca trval na tom, že k platnému ukončeniu právneho vzťahu nedošlo a navrhol sporné otázky vyriešiť zmluvou o urovaní a tak predísť prípadnej žalobe podanej na súd, žalovaná reagovala tým, že odstúpenie od zmluvy považuje za platné a naďalej trvala na tom, že zmluvný vzťah medzi účastníkmi dorúčením odstúpenia od zmluvy skončil (viď listy z 9.7.2007 a z 10.10.2007).

Z uvedenej písomnej korešpondencie, ktorá prebehla medzi účastníkmi sporu potom, ako žalovaná opakovane doručila žalobcovi odstúpenie od zmluvy, je zjavné, že medzi žalobcom a žalovanou zostalo sporné, či jednostranné právne úkony (ne)boli urobené žalovanou platne a teda, či právny vzťah vyplývajúci zo zmluvy naďalej trvá alebo zanikol. Keďže platným odstúpením od zmluvy sa zmluva od začiatku zrušuje a v prípade neplatnosti odstúpenia právny vzťah nezaniká, určovacia žaloba podaná žalobcom rieši medzi účastníkmi právneho vzťahu podstatnú otázku a to otázku samotnej (ne)existencie právneho vzťahu, na vyriešení ktorej má bezpochyby žalobca (ale aj žalovaná) právny záujem. Bez jej vyriešenia totiž právne postavenie žalobcu v právnom vzťahu so žalovanou zostáva neisté a tým zostáva medzi účastníkmi neistý aj obsah práv a povinností, včítane možných nárokov žalobcu voči žalovanej (v prípade vyhovenia žalobe tu nejde len o nárok na náhradu škody, ale do úvahy by mohol prichádzať aj nárok na odstupné, ako to správne uvádza súd prvého stupňa, prípadne iné nároky). Už samotný právny záujem žalobcu na vyjasnení si sporného právneho vzťahu (jeho existencie), nie je preto nezanedbateľný.

Žalobca síce mohol žalovať aj na splnenie povinnosti, v ktorom konaní súd otázku platnosti odstúpenia právnych úkonov mohol riešiť prejudiciálne, ako to uvádza odvolací súd, dovolací súd je však toho názoru, že v danej veci pri posúdení existencie naliehavého právneho záujmu bolo potrebné skúmať, či určovacia žaloba (ne)vytvára pevný právny základ pre právny vzťah účastníkov sporu a môže sa ňou predísť žalobe na plnenie.

Ako to bolo uvedené už vyššie, určovacia žaloba podaná žalobcom rieši medzi účastníkmi otázku samotnej (ne)existencie právneho vzťahu založeného zmluvou o obchodnom zastúpení. Od rozhodnutia súdu o platnosti prejavov vôle žalovanej smerujúcich k odstúpeniu od zmluvy závisí, či právny vzťah účastníkov nezanikol a trvá aj naďalej (v prípade vyhovenia žalobe) alebo či došlo k zrušeniu zmluvy a teda k zániku zmluvného vzťahu (v prípade, že žalobe vyhovené nebude). Dovolací súd dospieva preto k záveru, že určovacia žaloba nepochybne vytvorí pevný právny základ pre právny vzťah medzi žalobcom a žalovanou a môže sa ňou prípadne predísť aj ďalším sporom o splnenie povinnosti. V prípade vyhovenia žalobe možno totiž očakávať, že účastníci sa určovaciemu rozsudku dobrovoľne podrobia a dôsledky vyvodlia bez ďalšieho donucovania (v prípade, ak súd žalobu zamietne, nárokom žalobcu voči žalovanej uplatneným v súvislosti s neplatným odstúpením od zmluvy, chýba akýkoľvek právny základ).

Na základe uvedených argumentov dovolací súd dospel k právnemu názoru, že na strane žalobcu existuje naliehavý právny záujem na ním požadovanom určení v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p. a teda, že mu nemožno určovaciu žalobu odoprieť. Žalobca opodstatnene namieta, že rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci.

Najvyšší súd Slovenskej republiky preto rozsudok odvolacieho súdu podľa § 243b ods. 2 O.s.p. zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 2 O.s.p.); právny názor dovolacieho súdu v tomto rozhodnutí vyslovený je pre odvolací súd záväzný (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Pre úplnosť treba dodať, že nesprávne posúdenie otázky naliehavého právneho záujmu v zmysle, že tento nie je daný, znamená vo svojich dôsledkoch odopretie súdnej ochrany a teda popretie samej podstaty základného práva na súdnu ochranu. Vyplýva to zo skutočnosti, že súd rozhodne o žalobe bez skúmania jej podstaty (ÚS SR sp. zn. II. ÚS 137/2008). Súdny sú preto povinné venovať otázke naliehavého právneho záujmu ako nevyhnutného procesného predpokladu úspešnosti určovacej žaloby náležitú pozornosť a posúdiť ju zo všetkých do úvahy prichádzajúcich hľadísk. Táto požiadavka je ešte významnejšia vtedy, ak žalovaný v priebehu konania (ani v odvolaní) splnenie predpokladu uvedeného v § 80 písm. c/ O.s.p. nespochybňuje a ak okresný súd otázku naliehavého právneho záujmu vyrieši kladne a zároveň určovacej žalobe vyhovie.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného konania a tiež dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 veta tretia O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 29. apríla 2015

JUDr. Ivan Machyniak, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Zuzana Pudmarčíková